

Nr 115.

Av herr **Kobb**, angående stiftelsen »Lars Hiertas minnes» frikallande från taxering till bevillning samt inkomst- och förmögenhetsskatt.

Stiftelsen »Lars Hiertas minne» har sedan början av dess verksamhet år 1878 ända till år 1913 av vederbörande myndigheter varit räknad till de institutioner, som på grund av bevillningsförordningen och förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt (§ 5 mom. 2 c) av år 1910 varit frikallade från erläggande av motsvarande skatter. År 1913 blev emellertid stiftelsen, vars verksamhet fortgått enligt samma riktlinjer som förut, utan att någon förändring varken i bevillningsförordningen eller i ovan åberopade punkt i inkomst- och skatteförordningen blivit av riksdagen vidtagen, taxerad till erläggande av bevillning samt inkomst- och förmögenhetsskatt. Stiftelsens styrelse anförde besvär över denna åtgärd hos vederbörande myndigheter, till sist hos regeringsrätten (Bil. A.). Besvåren ledde ej till någon påföljd, dock var regeringsrättens beslut ej enhälligt utan fattades med 3 röster mot 2.

Då de betydande skattebelopp, stiftelsen på grund härav måst erlägga, i hög grad verkat hämmande på dess samhällsgagnande verksamhet, tillåter jag mig med hänvisning till den motivering, styrelsen i sin besvärsskrivelse till regeringsrätten har anført och med stöd av föregående mångårig tolkning av ifrågavarande skatteförordningar, hemställa, att riksdagen måtte besluta,

att stiftelsen »Lars Hiertas minne» skall frikallas från taxering till bevillning samt inkomst- och förmögenhetsskatt.

Stockholm den 22 januari 1920.

Gustaf Kobb.

Bil. A.

Till Konungen.

Stiftelsen Lars Hiertas Minne får härmed i underdånighet anförda besvär öfver Kungl. Maj:ts och Rikets Kammarråts utslag af den 20 juli 1915 med yrkande, att berörda utslag måtte upphävas och att taxeringarna måtte undanröjas.

Till stöd för sin talan åberopar Stiftelsen hvad den anført och utredt hos Stockholms stads Prövningsnämnd samt hos Kungl. Maj:ts och Rikets Kammar rätt äfvensom de berättelser, som ingifvits.

Vidare får Stiftelsen för ytterligare utveckling av sin talan i underdånighet anförda följande:

Stiftelsen Lars Hiertas Minne har alltsedan stiftarinnans död år 1878 i enlighet med gåvobrevets bestämmelser och sina fastställda stadgar utöfvat sin samhällsgagnande verksamhet.

Under hela tiden därefter till och med år 1912 hafva taxeringsmyndigheterna i Stockholm inräknat Stiftelsen bland de institutioner, som på grund af föreskriften i Kungl. Bevallningsförordningen § 12 mom. 2 punkt b) äro befriade från att erlägga inkomstbevilling, äfvensom bland de institutioner, som på grund af föreskriften i Kungl. Förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt § 5 mom. 2 punkt c) äro frikallade från inkomst- och förmögenhetsskatt.

Under berörda tid har Öfverståthållareämbetet i sina femårsberättelser för Stockholms stad ständigt upptagit Stiftelsen bland ofvanberörda institutioner. Som exempel åberopas Öfverståthållareämbetets berättelse för åren 1901—1905 sid. 118. (Bil. 1.) Äfven åberopas en blankett att ifyllas af styrelsen. (Bil. 2.) Vidare åberopades ett bihang till protokollet för den senare riksdagen år 1914. (Bil. 3.)

Under våren 1913 inträffade alldeles oförutsedt, att taxeringsnämnden i Adolf Fredriks distrikt taxerat Stiftelsen till bevilling af inkomst samt till inkomst- och förmögenhetsskatt.

Orsakerna till denna plötsligt påkomna förändring i uppfattningen af Stiftelsens betydelse äro icke lätta att finna. Stiftelsens verksamhet har alljämt fullföljts under tillämpning af samma bestämmelser, grundstadgar och principer. Dess styrelse har år 1903 i tryck utgifvit en samvetsgrann berättelse öfver verksamheten under 25-årsperioden 1878—1902 och år 1914 en sådan berättelse för den följande 10-årsperioden 1903—1912.

Vid enskilda förfrågningar, hvarför just denna stiftelse blifvit beskattad år 1913, under det att alla andra dylika stiftelser och fonder gått skattefria och

hvarför en förändring ägt rum just ifråga om Stiftelsen Lars Hiertas Minne, erhöll man endast de allmänna svaren, att stat och kommun behöfde penningar och det ginge ju an att klaga hos Pröfningsnämnden, Kammarrätten och Regeringsrätten.

Stiftelsen bör på grund af sin verksamhet räknas till gruppen *stipendiefonder*. För en hvar, som tager närmare kännedom om denna stiftelses bestämmelser och verksamhet, borde detta ligga i öppen dag, äfven om icke den utländska språkterminen »stipendiefond» användes, utan i dess ställe de svenska beteckningarna »anslag» och »understöds» blivit använda i det ursprungliga gafvobrevet och i grundstadgarna. Stiftelsens nu redan 37-åriga verksamhet har väsentligen bestått i att efter sakkunnig pröfning till kompetenta mottagare utdela *anslag* och *understöd* i form av *stipendier* för utförande af *vetenskapliga och sociala uppgifter, allmännyttiga företag samt forsknings- och studieresor* såväl i Sverige som i andra länder. De största anslagsbeloppen, som från Stiftelsen hittills utdelats, äro äfven afsedda till upprättande af *stipendiefonder*. Salunda beslöts år 1884 att till *Medicinalstyrelsen* anslå en därefter till *Karoliniska institutet* öfverflyttad *stipendiefond* å 10,000 kronor för mindre bemedlade kvinnor, som ägna sig åt *tandläkaryrket*; år 1891 anslogs af Stiftelsens styrelse ett belopp af 12,000 kronor att lika fördelas mellan *universiteten i Uppsala och Lund* till *stipendiefonder*, hvilka fonders räntor skola användas såsom *stipendier* åt kvinnor, som studera *medicin*; år 1901 anslogs åt *Publicistklubben* ett belopp av 25,000 kronor att af klubben förvaltas såsom en *Lars Hiertas stipendiefond* till ränteutdelning i form af *stipendier åt publicister*, som äro ägnade att i utlandet företaga viktiga utredningar eller eljest att utbilda sig för sitt kall. I dessa fall har Stiftelsens styrelse sålunda uppdragit åt särskildt kompetenta institutioner att i dess ställe utdela *stipendierna*. Och enär uppmuntran och stödjande af en sund och praktisk folkuppföstran och undervisning äfven ingå i donationsbrevet och stiftelsens program, hafva upprepade gånger större belopp tilldelats sådana institutioner, som besitta särskild sakkunskap och förmåga att göra utredning och besluta a de ifrågavarande områdena. Salunda öfverlämnades år 1901 till *Allmänna svenska boktryckareföreningen* för upprättande af en typografisk *yrkesskola* i Stockholm ett belopp af 15,000 kr. och samma år till *Svenska Nykterhetssällskapets* styrelse 10,000 kr. för att af denna disponeras till *stipendier* för undervisning om alkoholens skadliga verkningar samt år 1913 ett belopp av 25,000 kr. till upprättande af en särskild fond, »*Wilhelmina Hiertas fond* till understödjande av *hem åt arbeterskor*», hvars ekonomiska förvaltning t. v. åligger Stiftelsen själf, men den årliga utdelningen af räntebeloppen till sådana arbetskehem skall tillkomma *Styrelsen för Kristliga Föreningen af unga kvinnors Centralförening* i Stockholm.

Att Stiftelsen Lars Hiertas Minne under hela sin verksamhetstid årligen, så långt som de disponibla tillgångarna medgifvit och väl meriterade ansökningar förelegat, i stor omfattning och efter möjligast noggrann sakkunnig pröfning utdelat *stipendier* till företagande af undersökningar å många olika områden af *vetenskapen, folkundervisningen* och de *sociala, samhälls-gagnliga institutionernas verksamhetsfält*, bör för en hvar sakkunnig, som genomgår de i Kammarrättens akt bifogade 25-års- och 10-årsberättelserna, ligga i öppen dag. Genom dessa stipendier har salunda denna stiftelse för många af vårt lands vetenskapliga krafter möjliggjort utförandet af viktiga undersökningar, upptäckter och uppfinningar. Den har genom talrika sådana stipendier äfven kunnat göra stipendiaterna möjligt, att genom forsknings- och studieresor insamla svårtillgängligt material och

inhämta nödiga kunskaper till utförande af betydelsefulla arbeten. Stiftelsens styrelse har härvid själf i ganska stor omfattning lagt omtanka och arbete på att sätta i gång sådana viktiga företag och undersökningar samt att härför uppsöka de lämpliga stipendiaterna, detta såväl inom de vetenskapliga som de sociala områdena.

Detta gäller icke minst på de *sociala* områdena. Här hafva såsom allmänt bekant torde vara, medlemmar af Stiftelsens styrelse, särskildt den ännu däri verksamma liststidsledamoten, nuvarande vice ordföranden, under hela Stiftelsens tillvaro utfört ett omfattande och välsignelserikt arbete, framför allt inom *undervisningens* och *barnuppfostringens* områden, hvarigenom till väsentlig del med Stiftelsens anslag och understöd, resp. »stipendier», införts viktiga *reformer* och *institutioner* på dessa områden.

Genom hela den här ofvan omnämnda verksamheten har sålunda Stiftelsen Lars Hiertas Minne, i likhet med hvad som äger rum vid akademier, lärda sällskap och universitet, hvilka äfven ur sina *stipendiefonder* utdela anslag och understöd till främjande af *vetenskapliga* och *sociala* undersökningar, *studie- och forskningsresor* m. m., redan under en lång följd af år, under hela sin verksamhetstid och i enlighet med sitt donationsbref och sina grundstadgar tjänstgjort just såsom en stor stipendiefond, som i vårt land genom talrika efter noggrann och möjligast sakkunnig pröfning utdelade anslag och stipendier utöfvat en mångsidig och samhällsgagnande verksamhet, icke minst inom *vetenskapernas* områden.

Men denna stiftelse har äfven, i enlighet med sina bestämmelser, haft en stor och välsignelserik verksamhet på barnuppfostringens och undervisningens så betydelsefulla fält, hvarigenom den ock blifvit till samhällets gagn och kommit att tjäna det såsom en »*from stiftelse*» i detta ords bästa mening, och i öfverensstämmelse med senare tiders uppfattning om den *sanna och sunda välgörenheten*. Det har med rätta från flera håll betonats att begreppet »*from stiftelse*» härrör från katolska och medeltida askådningssätt, då kyrkan ännu hade hand om »*välgörenheten*» i samhällena, hvilken väsentligen bestod i utdelandet af gåfvor, allmosor och penningeunderstöd åt fattiga och behöfvande. Under senare tider kvarstå visserligen ännu många sådana fonder, hvilkas räntebelopp utdelas genom gåfvor, mer eller mindre okritiskt och utan närmare undersökning af de föreliggande fallen. Men alltmera har man i de skilda länderna, framför allt i de icke katolska samhällena, kommit till insikt om, att en sådan okritisk välgörenhet verkar mer eller mindre *till samhällsmedlemmarnas och samhällenas skada*. Man har därför sökt alltmera lägga om denna s. k. välgörenhet i en *sundare* riktning och under noggrann *kontroll* efter principen, att »man bör hjälpa människorna att hjälpa sig själfva» genom att uppfostra dem till dugliga samhällsmedlemmar. Begreppet »*from stiftelse*» har i öfverensstämmelse härmed under senare tider fått en alltmera förändrad betydelse och anses numera med rätta böra omfatta de välgörenhetsinstitutioner, som rädda samhällsmedlemmarna sedligt från tiggeri och förfall.

I enlighet med det *tredje momentet* i gåfvobrefvets bestämmelser, har Stiftelsen särskilt äfven till uppgift att verka för *folkets uppfostran*. Denna omfattande uppgift har dess styrelse ock sökt, så vidt den det förmått och de disponibla medlen det medgifvit, att verka för. Härvid har den alltmera koncentrerat denna sin verksamhet på det uppväxande släktets, *barnens* och *wigdomens*, fostran till samhällsnyttiga medborgare genom att söka giva dem håg för arbete,

arbetsglädje, och genom att höja deras arbetsduglighet och iakttagelseförmåga, hvarvid äfven kunnat främjas den i gåfvobrefvets fjärde moment betonade uppgiften att söka verka för Stiftelsens mål genom uppmuntran af och undervisning i allmännyttiga slöjder och näringar.

Sammanfattar man nu resultatet af den här i möjligaste korthet gjorda utredningen, kommer man till den slutsatsen, att *Stiftelsen Lars Hiertas Minne* i första rummet är och bör uppfattas såsom en stipendiefond och såsom sådan bör vara frikallad från erläggande af de ifrågavarande skatterna, samt att den däjämte verkar såsom en *from stiftelse* i nutida mening i den sunda *välgörenhetens* tjänst. Den är en »ideelt» syftande och verkande stiftelse, i öfverensstämmelse med flera af de i K. Skatteförordningarna såsom *frikallade* framhållna institutionerna. Om dessa framhalles i den år 1914 utgifna 5:te upplagan »De nya skattelagarne» (sid. 15) af f. d. kammarrättsrådet, nuv. kamrern hos Överståthållareämbetet för uppboürdsärenden Erik von Wolcker bl. a. följande:

»Hos de s. k. ideella föreningar af hvarjehanda slag, hvilkas ställning i beskattningsafseende blef föremål för en mera ingående undersökning efter genomförandet af 1910 års skattereform, befanns tämligen allmänt råda den föreställning att, så snart välgörenhet under någon form och i en ej alltför obetydlig utsträckning utöfvades af en dylik sammanslutning, densamma kunde göra anspråk på att kunna betraktas såsom from stiftelse eller, där formen för välgörenhetens utöfvande visade mer i sådan riktning, såsom stipendiefond eller pensionsanstalt.»

Här föreligger nu att utröna, hvilka principer det är som vid tillämpning af skatteförordningarna blifvit vid taxeringen gällande och särskilt äfven hvilka stiftelser och institutioner, som blifvit uppfattade såsom *fromma* stiftelser. Vid undersökning av tillgängliga offentliga handlingar och utgifna förteckningar öfver stiftelser och fonder såväl som vid efterfrågningar hos vederbörande myndigheter har det icke lyckats Stiftelsen att uppdaga någon officiell förteckning å sådana frikallade fromma stiftelser eller å stiftelser och fonder, som beskattats. Det har endast svarats, att sådana förteckningar icke finnas. I de af Kungl. Maj:ts Befallningshafvande senast utgifna femårsberättelser (Ny följd 10, för åren 1901—1905) finnas visserligen såväl för Stockholms stad som för länen offentliggjorda talrika stora tabeller, delvis med öfverskriften *Fromma stiftelser, stipendiefonder, pensionsanstalter*, icke registrerade sjukkassor samt därmed jämförliga inrättningar». I dessa förteckningar finnes emellertid ingen specifikation därå, *vilka* af dessa mångfaldiga institutioner och fonder skola uppfattas såsom *fromma* stiftelser, särskilt från de öfriga (stipendiefonder, pensionsanstalter o. s. v.), och ännu mindre, hvilka af alla dessa institutioner m. m., som äro underkastade *beskattning*. Här finnes ock bland alla dessa talrika fonder upptagen *Stiftelsen Lars Hiertas Minne* med uppgifvet ändamål »att fritt och och oberoende verka för det mänskliga framåtskridandet» (orden äro ur donationsbrefvet). Af de många fonderna må här endast anföras några få exempel: *Letterstedtska föreningens fonder* med uppgift »att befordra gemenskap inom Skandinaviens tre riken i industri, vetenskap och konst»; *Norrlands apothekareförenings donationsfond* (»Till något för Farmaceutiska institutet eller dess elever gagnande ändamål»); *Apothekaren Jacob Wal-*

lers minne (»Till belöning eller uppmuntran för flitigt och redbart arbete vid Farmaceutiska institutet»); *Se. Läkarsällskapets fonder* (bl. a. *Alvarenga de Pianhys prisfond*, »För belöning af värdefulla, af svenska medborgare författade skrifter rörande medicinskt ämne»; *Rognellska prisfonden*, äfven för belöning af dylika skrifter); vidare *Jacques Lamms prisfond* »för pris af det bästa arbete på de bildande konsternas eller konstindustriens område som under en treårsperiod utgifvits» o. s. v.

Här skulle kunna anföras en lång rad af sådana fonder med mycket skiftande ändamål, somliga afsedda till direkt uppmuntran för arbete, andra endast till pris och belöningar m. m. Men dessa citerade få exempel torde här kunna vara nog.

Frågan blir då den: Äro de anförda eller några af de öfriga under rubriken: »Fromma stiftelser», »stipendiefonder» etc. här uppförda fonderna belagda med *skatt eller icke*? Detta finns i de nämnda officiella berättelserna icke angifvet, och någon närmare specificerande upplysning därom har, sasom redan antydts, icke kunnat erhållas. Efter allt hvad man vet, synes emellertid i ofvan omnämnda berättelse af Öfverståhållareämberet *samliga* i densamma under sagda rubrik »Fromma stiftelser» m. m. upptagna fonder hafva varit *frikallade* från beskattning. Huruvida därefter någon af dem — mer än Stiftelsen Lars Hiertas Minne — blifvit skattebelagd, har icke med absolut visshet kunnat utrönas, men vid de efterspaningar, som häröfver gjorts, har icke en enda kunnat uppdagas, som sedan dess blifvit belagd med beskattning. Och vid genomforskandet af den nyligen (sept. 1915) utkomna boken »*Sveriges Taxeringskalender för år 1915*», hvarest också *Stiftelsen Lars Hiertas Minnes* egen egentliga fond och dess särskildt donerade *jetonfond* finnas upptagna såsom taxerade, söker man förgäfvets efter alla de i K. Befallningshafvandes nämnda femårsberättelse i tabellerna uppförda »Fromma stiftelser, stipendiefonder, pensionsanstalter» m. m. De enda »stiftelser» och »fonder», som jämväl i taxeringskalendern kunnat anträffas, äro *O. Ekman's donationsfond* och *O. Ekman's stiftelse*, men af de upplysningar, som om dem kunnat erhållas, framgår, att de äro af en mera enskild natur och äro ställda under en släktstyrelse utan allmän eller officiell kontroll, hvilket ju kan förklara och försvara deras taxering, oaktadt de utan tvifvel utöfva en storartad välgörenhet och i mångt och mycket gagna samhället. — Se Regeringsrättens utslag år 1913 N:o 46.

Men i taxeringskalendern letar man förgäfvets efter den stora mängd af andra fonder, som kunde komma i fråga, sedan vederbörande myndigheter beslutat sig för att skattbelägga en sådan stiftelse som Lars Hiertas Minne. Sålunda gå den Letterstedtska föreningens fonder alldeles fria från beskattning; man skall kanske svara härpå, att dess fonder förvaltas af Vetenskapsakademien och på grund däraf äro frikallade; men då man granskar denna föreningens grundregler (*Bil. 4.*), skall man genast finna, att detta blott gäller själfva dess fonders *finansiella* förvaltning, under det att *Letterstedtska föreningen* är en fristående förening af ett stort antal medlemmar, som vid medlemms afgång själfva komplettera föreningen, välja styrelse och utdela de disponibla medlen, hvarvid Vetenskapsakademien *icke* har något att skaffa, lika litet som med afseende på revisionen. (»Akademien är icke skyldig Föreningen redovisning för fondens förvaltning eller underkastad granskning däraf från Föreningens sida»). Att de särskilda, direkt under Vetenskapsakademien ställda, till densamma donerade Letter-

stedska rese- och prisfonderna härvid icke alls bort ifrågakomma till beskattning, är ju självklart. Men själfva den Letterstedtska föreningens från beskattning frikallade fonder, som icke få förblandas med dessa Akademiens rese- och prisfonder, hafva delvis liknande uppgifter som Stiftelsen Lars Hiertas Minne, nämligen (se dess grundregler!) att utdela understöd, som skola afse:

1:o) att underlätta framställandet af nya uppfinningar på industriens eller vetenskapens område och att befördra sådana vetenskapliga eller industriella undersökningar, som pröfvas däraf förtjänta och som äro förbundna med större omkostnader;

2:o) att bekosta utgifvandet från trycket af större värdefulla arbeten inom området för Föreningens verksamhet;

3:o) att inköpa konstverk och dyrbarare vetenskapliga hjälpmedel; samt

4:o) att bidraga till resor för industriellt, vetenskapligt eller konstnärligt ändamål.

Denna förening afser sålunda att bevilja understöd för främjande af såväl *vetenskap* och *industri* som *konst*. Föreningens fonder äro åtminstone delvis afsedda att tjänstgöra såsom stipendiefonder, ehuru de icke benämnas så. Inkomsterna af dessa fonder äro allt fortfarande skattefria.

Efter att under decennier hafva gatt skattefria, har Stiftelsen Lars Hiertas Minne från och med år 1913 blifvit taxerad såväl till bevillning af inkomst som till inkomst- och förmögenhetsskatt. Det är uppenbart, att Stiftelsen blifvit i skattehänseende behandlad på annat sätt än andra med densamma jämförliga fonder, hvilka äro fritagna från beskattning.

Vid granskning af taxeringskalendern för Stockholms stad återfinnas icke bland de beskattade följande fonder och donationer, nämligen: Eva Bonniers fond för pryddande af huvudstaden med konstverk. Albert Bonniers stipendiefond för svenska skönlitterära författare af talang, den Hjertbergska donationen, den Liljewalchska, den Loubatska äfvensom den af Alvarenga gjorda donationen.

Dessa fonder och donationer äro uppenbarligen fria från beskattning.

Vid närmare granskning af taxeringskalendern för Stockholm och landsorten finner man helt säkert, att en mängd donationer och fonder icke äro upptagna i kalendern.

Den här ofvan framställda jämförelsen mellan skattenämndernas tillvägagående mot Stiftelsen Lars Hiertas Minne och de andra donationsfonderna är ingalunda afsedt för påyrkande, att äfven de borde beskattas. Afsikten är endast att adagalägga den *inkonsekvens*, hvarmed Stiftelsen blifvit behandlad.

Här i Sverige har i allmänhet sedan lång tid tillbaka allt mera den uppfattningen gjort sig gällande, att den i verkligt sund mening verkande välgörenhet, som kommer staten och kommunen och därmed det svenska folket till gagn, bör vara skattefria. Denna princip har äfven under senare tider tillämpats.

Stiftelsens verksamhet kringskäres och begränsas genom den ständiga beskattningen.

Äfven under åren 1914 och 1915 har Stiftelsen upptagits till bevillning för inkomst af kapital samt till inkomst- och förmögenhetsskatt.

Pröfningsnämnden år 1914 godkände vederbörande taxeringsnämnds beslut. Ärendet ligger för närvarande i Kungl. Maj:ts och Rikets Kammarrätt.

Taxeringsnämndens beslut för innevarande år är f. n. under Pröfningsnämndens handläggning.

Till upplysning meddelas, att följande skatter äro erlagda af Stiftelsen:

Kronoutskylder erlagda år 1913	kr. 2,230: 99
Kommunalutskylder för år 1913, erlagda 1914	» 2,943: 43
Kronoutskylder erlagda år 1914	» 2,371: 81
Kommunalutskylder för år 1914, erlagda 1915	» 3,235: 10
(Förklaringen till förhöjning af skatterna ligger däri, att enligt Stiftelsens stadgar en fjärdedel af hvarje års ränteinkomst öfverföres till en fond, som är räntebärande.)	
Dessutom har Stiftelsen påförts en värnskatt på 9,730 kronor. En tredjedel häraf har erlagts under innevarande år	» 3,243: 33
	<u>Summa kronor 14,024: 66</u>

Vid granskning af denna tablå framgår, att Stiftelsen, ehuru ansökningar ständigt ingå, icke kan bevilja stipendier och anslag af samma omfattning som före år 1913.

Af Kammarrättsrådet Smerlings yttrande vid fattandet af Kammarrättens beslut bifogades en afskrift, som visar, att han var skiljaktig och yttrade sig till Stiftelsens förmån. Se *Bil. 5*.

Kammarrättens utslag jämte delgifningsbevis bifogas.

Underdånigast

Stockholm den 21 Oktober 1915.